Valiokunnan mietintö MmVM 21/2026 vp─ HE 101/2026 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sika-alan salmonellavahinkorahastosta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sika-alan salmonellavahinkorahastosta (HE 101/2026 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:
- perustuslakivaliokunta PeVL 49/2026 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 71/2026 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- kansliapäällikkö Pekka Pesonen, maa- ja metsätalousministeriö
- osastopäällikkö Sebastian Hielm, maa- ja metsätalousministeriö
- lainsäädäntöneuvos Johanna Wallius, maa- ja metsätalousministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- professori Jarkko Niemi, Luonnonvarakeskus
- erityisasiantuntija Lotta Tappura, Ruokavirasto
- toiminnanjohtaja Ina Toppari, Eläinten terveys ETT ry
- Atria Oyj:n yhteiskuntasuhdejohtaja Risto Lahti, Elintarviketeollisuusliitto ry
- asiantuntija Mari Lukkariniemi, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- asiantuntija Cecilia Nyholm, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- oikeusministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Finanssiala ry
- Suomen Eläinlääkäriliitto ry
- Suomen Sikayrittäjät ry
- Suomen Teurastamoyrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- työ- ja elinkeinoministeriö

Hyväksytty
3.2

Valiokunnan mietintö MmVM 21/2026 vp

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sika-alan salmonellavahinkorahastosta.

Lailla perustettava sika-alan salmonellavahinkorahasto olisi uusi valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Rahastosta maksettaisiin sikoja pitäville ja kasvattaville toimijoille korvauksia kustannuksista ja menetyksistä, joita salmonellan esiintyminen sikaloissa aiheuttaa. Korvausten maksamiseen tarkoitetut rahaston varat kertyisivät mainituilta toimijoilta vuosittain perittävistä salmonellavahinkomaksuista.

Esityksen tavoitteena on luoda sika-alaa varten pysyvä riskinhallintaratkaisu, joka auttaisi kohtuullistamaan niitä sika-alan yritysten jatkuvuutta vakavasti vaarantavia liiketoimintariskejä, joita salmonellasta aiheutuu puutteellisen vahinkoturvan vuoksi. Ratkaisu tukisi mahdollisuuksia jatkaa Suomen kansallista salmonellavalvontaohjelmaa, jolla on merkitystä erityisesti kansanterveydellisistä syistä, mutta joka merkitsee Suomessa toimiville yrittäjille muita raskaampia velvoitteita.

Jotta rahasto olisi heti sen toiminnan alkuvaiheessa maksukykyinen rahaston vastattavaksi tuleviin, arvioituihin korvausvastuisiin nähden, rahaston alkupääomaksi siirrettäisiin valtion talousarviosta kertaluonteinen määräraha.

Esitys liittyy valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2028.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esityksen tausta

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sika-alan salmonellavahinkorahastosta. Esityksen tavoitteena on luoda pysyvä riskinhallintaratkaisu, joka antaa mahdollisuuden jatkaa kansallista salmonellavalvontaohjelmaa ja kohtuullistaa sika-alan yritysten liiketoimintariskejä tilanteessa, jossa kattavaa vakuutusturvaa ei ole markkinaehtoisesti saatavilla. Suomen kansallinen salmonellavalvontaohjelma tehostaa salmonellan valvontaa tuotantoeläimissä ja niistä saatavista elintarvikkeissa. Sen ansiosta suomalaisissa tuotantoeläimissä esiintyy kansainvälisesti vertaillen erittäin vähän salmonellatartuntoja. Myös ihmisten salmonelloositartuntojen määrä on vähäinen, ja suurin osa tartunnoista on peräisin ulkomailta. EU:hun liittymisen yhteydessä myönnettyjen salmonellaerityistakuiden perusteella Suomi voi vaatia salmonellatutkimuksia muista EU-jäsenvaltioista tuotavilta naudan, sian- ja siipikarjanlihalta, ja myös tuotavien kananmunien on oltava salmonellavapaita. Tämä suojaa kotimaista tuotantoa ja kuluttajaa. Salmonellaerityistakuut merkitsevät myös mahdollisuutta jatkaa kansalliseen lainsäädäntöön perustuen yleistä EU-tasoa tiukempaa ja tavoitteiltaan korkeampaa salmonellavalvontaohjelmaa. Salmonellavalvontaohjelma lisää Suomessa sika-alan yritysten sääntelytaakkaa ja riskejä edellyttämällä EU:n lakisääteiset vaatimukset ylittävää bioturvallisuuden tasoa.

Pysyvä riskinhallintaratkaisu ehdotetaan toteutettavaksi perustamalla vuoden 2028 alusta uusi valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Rahastosta korvataan sikoja pitäville ja kasvattaville toimijoille salmonellan esiintymisestä aiheutuvia kustannuksia ja menetyksiä. Rahaston varat muodostuvat kertaluonteisen, vuoden 2027 talousarvioesityksen yhteyteen suunnitellun 10 miljoonan euron pääomituksen jälkeen sika-alan toimijoilta vuosittain perittävistä salmonellavahinkomaksuista. Maksuvelvollisia olisivat kaikki sikoja pitävät toimijat, mutta maksua määrättäessä otettaisiin huomioon vain ne pitopaikat, joissa pidetään vähintään 100 sikaa. Näin rahaston korvausten ulkopuolelle jää lähtökohtaisesti harrastusluonteiseksi katsottava toiminta.

Esityksessä ehdotetaan, että rahastoa johtaa hallitus, jossa on sika-alan ja keskeisten viranomaisten edustus. Hallitus huolehtii rahaston maksuvalmiudesta. Hallitukselle kuuluu näin ollen rahastoon kerättävien maksujen sekä rahaston korvausvastuiden määrän seuranta ja arviointi sekä päätökset mahdollisesta lainanotosta valtioneuvoston luvalla. Ruokavirasto huolehtii maksujen keräämisestä ja päättää korvausten maksamisesta. Hallituksen esityksestä ilmenevien seikkojen ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

Tavoitteena tehokas salmonellan torjunta

Salmonella luokitellaan yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi. Hallituksen esityksen mukaan salmonella oli vuonna 2024 toiseksi yleisin ihmisillä todettu zoonoosi eli eläinten ja ihmisten välillä leviävä tauti sekä yleisin ruokamyrkytysepidemioiden aiheuttaja EU:ssa. Suomessa ihmisillä todetaan vuosittain noin 1 000 tartuntatapausta. Valtaosa tartunnoista on saatu ulkomailta. Myös kotimaassa saatujen tartuntojen taustalla on usein ulkomaista alkuperää oleva elintarvike. Valiokunta korostaa, ettei salmonellaa torjuta eläintuotannon turvaamiseksi, sillä salmonellatartunta on sioissa, naudoissa ja siipikarjassa useimmiten täysin oireeton. Salmonellaa torjutaan kansanterveyssyistä, ihmisten terveyden turvaamiseksi. Salmonellavalvontaohjelman ansiosta kotimaisesta lihasta aiheutuvien salmonelloositapausten ja sairaanhoitokustannusten määrä on hyvin vähäinen, eikä salmonellasta johtuvia kuolemia käytännössä esiinny.

Siat ovat merkittävä lähde ihmisten salmonelloosille maailmanlaajuisesti ja EU:n tasolla. On arvioitu, että lähes kolmannes EU:ssa todettavista ihmisten salmonelloositapauksista on lähtöisin sioista. Pohjoismaissa salmonellatilanne on ollut huomattavasti parempi kuin muualla maailmassa. Kansallisen salmonellavalvontaohjelman tavoitteena on pitää esiintyvyys sioissa alle yhdessä prosentissa ja sianlihassa alle 0,5 prosentissa. Ohjelma sisältää näytteenottoa elintarvikehuoneistoissa ja eläinten pitopaikoissa. Tartunta pyritään havaitsemaan ja pysäyttämään jo elintarvikeketjun alkupäässä maatilalla. Maatilalla tehtävien toimenpiteiden tarkoituksena on ehkäistä nimenomaan ihmisten sairastumista ja siitä aiheutuvia kustannuksia. Samalla tautisuojaustoimet tukevat myös muiden ihmisille vaarallisten taudinaiheuttajien ja tuotantoeläinten tarttuvien tautien torjuntaa.

Ruokavirasto on tutkinut salmonellavalvontaohjelman merkitystä kansanterveydelle (Nevalainen S. et al. Sikojen kansallisen salmonellavalvontaohjelman merkitys; Ruokaviraston tutkimuksia 4/ 2024). Jos salmonellan esiintyvyys sioilla pysyy ennallaan eikä sairastuneita sikoja enää poisteta tuotantoketjusta, ihmisten sairaustapausten määrä nelinkertaistuu tutkimuksen mukaan.

Tutkimuksessa arvioidaan, että todellisuudessa valvontaohjelman lopettamisen myötä salmonellan esiintyvyys suomalaisissa sioissa nousisi. Jos esiintyvyys nousisi samalle tasolle kuin EU:ssa keskimäärin, suomalaisesta sianlihasta aiheutuisi keskimäärin noin 40-100 sairaustapausta ja 1—2 kuolemaa vuosittain. Suomeen tuodusta sianlihasta aiheutuu nykyisin noin 50 sairaustapausta vuosittain. Jos salmonellavalvontaohjelmasta luovutaan eikä Suomeen tuotavalta sianlihalta enää edellytetä salmonellavapautta, ulkomaisesta sianlihasta aiheutuu Suomessa noin 150 sairaustapausta vuosittain. Kaiken kaikkiaan kansallinen salmonellavalvontaohjelma on tuottanut yhteiskunnalle runsaasti hyötyä estämällä sairastumisia ja siitä aiheutuvia kustannuksia.

Valiokunta korostaa, että kansallisen salmonellavalvontaohjelman toimeenpanossa on ennen kaikkea kysymys kansanterveyden edistämisestä ihmisten sairastumista ehkäisevin toimenpitein. Kuten edellä mainitussa Ruokaviraston tutkimuksessa tuodaan esiin, kansallinen salmonellavalvontaohjelma tuottaa myös muita hyötyjä. Se tukee kuluttajien luottamusta suomalaiseen elintarviketuotantoon. Nykytilanteessa suurin osa salmonellatapauksista on edelleen peräisin ulkomailla matkailusta. Jos kuluttajien sairastuminen kotimaisesta sianlihasta saatuun salmonelloosiin lisääntyy, se heikentää kuluttajien luottamusta ja kotimaisten elintarvikkeiden arvostusta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kiteytyy viranomaisten, alan yritysten ja tutkijoiden yhteinen näkemys, jonka mukaan tehokas salmonellantorjunta hyödyttää koko yhteiskuntaa, elintarvikeketjua ja kuluttajia.

Vaikka nykyisenkaltaisesta salmonellavalvonnasta luovuttaisiin, on selvää, että tuotantoketjun toimijoilla säilyy edelleen vastuu tuottaa turvallisia elintarvikkeita markkinoille. Valiokunta kuitenkin korostaa, että kansallisen salmonellaohjelman toteutuksesta saatavat yhteiskunnalliset hyödyt ovat kiistattomat. Hyödyt koskettavat koko yhteiskuntaa, mutta tiukasta salmonellavalvonnasta ja salmonellan esiintymisestä aiheutuvat kustannukset ja tappiot sekä niistä aiheutuvan riskin kantavat sika-alan toimijat. Hallituksen esityksessä ei ehdoteta muutoksia tähän lähtökohtaan. Esityksessä on kysymys siitä, miten tehokasta salmonellan torjuntaa kyetään ylläpitämään ja samalla ehkäisemään yritysten ylivelkaantumista ja konkursseja nykyisessä, erityisesti sika-alaa koskettavassa tilanteessa.

Kansallisen salmonellavalvontaohjelman toteuttaminen merkitsee sitä, että sikatilan tuotantotoiminta keskeytyy täysin, jos sikalasta löytyy salmonellatartunta. Tartunnan esiintyessä sikalasta ei voi toimittaa eläimiä teurastamoihin normaalisti teurastettaviksi, vaan eläimet on teurastettava erityisin järjestelyin. Eläimistä saatava liha ja sitä sisältävät valmisteet on kuumennettava tartunnan hävittämiseksi. Käytännössä teurastamot eivät ota vastaan eläimiä sikalasta, jossa tartunta on todettu. Sikalasta ei myöskään saa toimittaa sikoja jatkokasvatettaviksi muihin sikaloihin eikä sikalaan saa ottaa vastaan uusia sikoja kasvatettaviksi. Edellä kuvattujen rajoitusten poistamisen edellytyksenä on, että salmonellatartunta hävitetään sikalasta. Tämä merkitsee salmonellasaneerausta. Useimmiten saneeraus toteutetaan siten, että sikalan kaikki siat lopetetaan sekä sikalasta hävitetään saastuneita tuotteita ja muuta omaisuutta. Koko sikala puhdistetaan ja desinfioidaan. Sikalaan voi ottaa uusia eläimiä ja toimintaa jatkaa vasta sen jälkeen, kun salmonellatartunnan hävittäminen on näytteenotoin varmistettu.

Salmonellavalvontaohjelmaan perustuvat rajoitukset toteutetaan yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Rajoituksilla toteutetaan ihmisten oikeutta terveelliseen ympäristöön ja

ravintoon. Myös komission päätös Suomen esittämän eräiden elävien eläinten ja eläintuotteiden salmonellatarkastuksia koskevan toimenpideohjelman hyväksymisestä (94/968/EY) edellyttää, että Suomi ylläpitää salmonellavalvontaohjelman toteutuksessa tarvittavia lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia rakenteita, sillä Suomi sitoutui noudattamaan EU-tasoa huomattavasti tiukempaa ja kattavampaa salmonellavalvontaa omassa kotimaisessa tuotantoketjussaan. Näistä tekijöistä seuraa se, että valtiolla on pysyvä tehtävä varmistaa toimenpiteillään sikaloiden salmonellavapautta. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tätä perusteltuna lähtökohtana, sillä se on hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan todennut, että sika-alan salmonellavahinkorahastossa voidaan arvioida olevan kyse tavasta hoitaa perustuslain 87 §:ssä tarkoitettua valtion pysyvää tehtävää (PeVL 49/2026 vp).

Maa- ja metsätalousvaliokunnan käsityksen mukaan esityksen taustalla on paitsi kansanterveyden edistämiseen liittyvä valtion pysyvä tehtävä myös kysymys siitä, mikä on valtion rooli ja vastuu tilanteessa, jossa salmonellavalvontaa koskevan kansallisen lainsäädännön noudattamisesta aiheutuvat kustannukset ja tappiot ovat jäämässä ja osin ovat jo jääneet vaille markkinaehtoista riskienhallintajärjestelmää. Valiokunta toteaa, että salmonellavapauden edistämisen velvollisuus tuo valtiolle ainakin ilmeisen tarpeen luoda vakaat, lakisääteiset puitteet salmonellasta aiheutuvien riskien hallinnalle sika-alan yrityksissä. Muussa tapauksessa tehokas salmonellavalvonta voi tautitapauksen johdosta voimaan tulevien rajoitusten ja salonellasaneerauksen takia johtaa tilatasolla yritystoiminnan edellytysten lakkaamiseen.

Sika-alan yritysten riskienhallinnan haasteet

Salmonellavalvonnasta ja tartunnan toteamisesta aiheutuvista toimenpiteistä seuraa suomalaisille siankasvattajille merkittäviä liiketoimintariskejä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan salmonellasta aiheutuvat vahingot voivat olla jopa useita kymmeniä miljoonia euroja tartuntatapausta kohden. Lopetettuja eläimiä voi olla paljon tai ne voivat olla toiminnan kannalta arvokkaita. Erityisesti emakkosikaloiden saneeraukset tulevat yleensä hyvin kalliiksi, sillä tuotannon uudelleen käynnistäminen kestää niissä pitkään. Tuotantotoiminnan keskeytyksen aikana yritys ei saa tuloja. Tyypillisesti eniten kustannuksia aiheutuu kuitenkin sikalan puhdistuksesta ja desinfektiosta, sillä salmonellatartunnan hävittäminen sikalan rakenteista on usein haastavaa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, ettei vastaavan tasoista liiketoimintariskiä esiinny muissa maissa, vaan tilanne on seurausta kansallisesta tehokkaan salmonellavalvontaohjelman toteutuksesta.

Hallituksen esityksessä todetaan, että tehokkaasta salmonellavalvonnasta huolimatta riski salmonellatartunnan siirtymisestä sikatilalle on nykyisin suurempi kuin vielä vuosikymmen sitten, ja sikojen pitopaikoissa toteutettavista salmonellasaneerauksista aiheutuvat kustannukset ovat kasvaneet merkittävästi. Kustannusten nousun taustalla ovat tilojen rakennemuutos eli tilakoon suureneminen sekä siantuotannon ketjuuntuminen ja lisääntynyt eläinliikenne tilojen välillä. Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että maatalouden rakennemuutos ja tilakoon kasvu myös mahdollistavat paremmin tautiriskien hallintaan kohdentuvat investoinnit. Kuitenkin vahingon sattuessa siitä aiheutuvat kustannukset ovat suuremmat.

Valiokunnan saamissa lausunnoissa todetaan, että kaikkia salmonellatartuntoja ei voida poistaa ja salmonellasta aiheutuva vahinko voi toteutua huolellisesta toiminnasta ja korkeatasoisesta

tautisuojauksesta huolimatta. Sika-alalla ollaan tilanteessa, jossa joudutaan arvioimaan mahdollisuuksia jatkaa nykyisentasoista salmonellavalvontaa ja tautisuojausta, jos alkutuotantoon kohdistuvaa kustannusten ja tappioiden riskiä ei saada nykyistä paremmin hallintaan. Tämä muodostaa riskin vuosikymmenien aikana saavutetun muita EU-maita korkeamman bioturvan tuomien etujen menettämisestä. Hallituksen esityksessä on arvioitu eri vaihtoehtoja sika-alan riskinhallinnan kehittämiselle. Sen mukaan salmonellavahinkojen suoraa korvaamista valtion talousarviosta rajoittaa merkittävästi muun muassa julkisen talouden tilanne. Vaihtoehtoina jäävät jäljelle markkinaehtoiset vakuutukset ja elinkeinon itsensä pääasiallisesti rahoittama riskinhallintaväline.

Hallituksen esityksessä ja valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että vapaaehtoisten vakuutustuotteiden saatavuus elinkeinonharjoittajille on heikentynyt. Vakuutusyhtiöiden näkökulmasta salmonellavakuutusten kannattavuus on tapausten lisääntymisen ja saneerauskustannusten nousun takia huomattavasti laskenut, minkä vuoksi yhtiöt ovat pitäneet korvausehtojen kiristämistä vakuutustoiminnan jatkuvuuden kannalta välttämättömänä. Samaan aikaan tarttuviin tauteihin liittyvien jälleenvakuutusten hinnat ovat nousseet maailmanlaajuisesti. Tämän ilmiön taustalla ovat COVID-19-pandemia ja vakuutusyhtiöiden ongelmat tarttuviin tauteihin liittyvien riskien arvioinnissa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan useimmat vakuutusyhtiöt eivät myönnä lainkaan salmonellavakuutuksia, mikä on voimakkaasti keskittänyt vakuutusten tarjontaa. Nekin, jotka yhä myöntävät vakuutuksia, ovat kiristäneet korvausehtojaan merkittävästi. Vakuutusyhtiöt eivät ole kiinnostuneita tarjoamaan sikayrittäjille yhtäläisin perustein saatavilla olevaa riittävää riskiturvaa salmonellan varalta. Eivät edes siinä tapauksessa, että vakuutuksiin osoitettaisiin valtiontukea.

Teurastamot ovat ottaneet sopimustuottajilleen ryhmävakuutuksia, mutta niiden turva on viime aikoina merkittävästi heikentynyt. Teurastamoyritysten neuvottelemat vakuutussopimukset jouduttiin vuosina 2021—2023 uusimaan siten, että vakuutukset muuttuivat piirteiltään aidoiksi ryhmävakuutuksiksi. Vakuutusten verotuki on poistunut ryhmävakuutuksilta. Tällä hetkellä on epäselvää, kuinka pitkään nykyistä rajattua ryhmävakuutusten turvaa on ylipäätään saatavilla markkinoilta. Osalla siankasvattajista on ryhmävakuutusturvaa täydentäviä tilakohtaisesti neuvoteltuja vakuutuksia. Näitä ei kuitenkaan myönnetä kaikille, vaan tilakohtaisen täydentävän vakuutuksen saamiseen vaikuttavat muun muassa tilan vahinkohistoria ja koko sekä se, ostaako yritys muitakin palveluja samasta vakuutusyhtiöstä. Myös tilan sijaintipaikkaan liittyvä salmonellariski voi estää vakuutuksen saamisen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vakuutusturvan puutteet ovat johtaneet yritysten vakavaan velkaantumiseen salmonellatapauksissa. Valiokunta pitää nykytilannetta kestämättömänä sika-alan yritysten kannalta ja katsoo, että valtion toiminnasta aiheutuvaa, sika-alaa koskevaa korkeampaa yritystoiminnan riskiä tulee hallita keinoilla, jotka ovat kaikkien salmonellavalvontaohjelman piiriin kuuluvien sika-alan yritysten saatavilla kohtuullisin ehdoin. Nykyisellään markkinaehtoisten riskinhallintakeinojen puutteet muodostavat ilmeisen uhkan sika-alan yritysten tuotantotoiminnan jatkuvuudelle.

Vaihtoehtojen tarkastelua

Sika-alan toimijat ovat aktiivisesti etsineet vaihtoehtoisia riskinhallinnan keinoja. Elinkeino yritti perustaa keskinäisen rahaston, mutta hankkeesta luovuttiin ylipääsemättömien haasteiden takia. Keskinäisen rahaston toiminnan tulkittiin sisältävän vakuutustoiminnan piirteitä, joten rahaston toimintaan olisi tullut sovellettavaksi mittava vakuutusyhtiöitä ja vakuutusten tarjontaa koskeva EU-lainsäädäntö. Hallinnollinen taakka ja pääomavaatimukset olisivat muodostuneet liiallisiksi suunniteltua pienimuotoista rahastoa ajatellen. Tätä taustaa vasten hallituksen esityksen tavoitteena on luoda sika-alalle riskinhallintaratkaisu, jossa pääasiallisen rahoitusvastuun kantaa jatkossakin elinkeino itse eikä valtio.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan salmonellavahingoista aiheutuvien kustannusten siirtämistä valtion rahoitettaviksi ei ole pidetty esityksen valmistelussa todellisena vaihtoehtona, sillä valtion taloudellisen tilanteen on arvioitu jatkossakin asettavan tiukat rajat sille, missä määrin valtion talousarviossa voidaan varautua vaikeasti ennakoitavaan vahinkomäärään ja millaisen korvaustason ratkaisu tarjoaisi vahinkotilanteissa. Tämän vuoksi talousarvion varaan perustuvaa vaihtoehtoa koskevat perustelut ovat jääneet hallituksen esityksessä valitettavan suppeiksi. Myös perustuslakivaliokunta kiinnitti tähän huomiota arvioidessaan perustuslain 87 §:n edellytysten täyttymistä (PeVL 49/2026 vp). Lausunnon mukaan esityksestä ei ilmene oikeudellisia perusteita sille, että budjettitalouden piirissä olevat keinot, kuten nettobudjetointi, monivuotinen budjetointi taikka arvio- tai siirtomäärärahat eivät soveltuisi tehtävän hoitamiseen.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin sekä oikeudellisia perusteita että tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia, jotka puoltavat valtiontalouden ulkopuolisen rahaston perustamista budjettitalouden keinojen sijaan. Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisessa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan myös valtiorahoitteista riskienhallintamallia arvioitaessa lähtökohtana tulee olla se, että sikayrittäjät saisivat korvaukset salmonellavahingon sattuessa ennalta säädetyillä kriteereillä ja viipymättä. Toisin sanoen korvaus ei voi olla harkinnanvarainen ja sen tulee olla yrityksen käytössä ilman merkittäviä päätöksenteosta aiheutuvia viivytyksiä. Muussa tapauksessa nykytilanteen vaikeudet, jotka liittyvät tuotantotoiminnan keskeytyksen taloudellisiin seurauksiin, korkeisiin saneerauskustannuksiin ja lainarahoituksen tarpeeseen, eivät olennaisesti helpotu tai poistu. Päinvastoin korvausten saantiin liittyvä epävarmuus edelleen vaarantaa sika-alan luotonsaantia ja yritystoiminnan jatkuvuutta. Korvauksen tason tulee olla riittävä suhteessa vahingosta aiheutuviin kustannuksiin. Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisessa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan riittävän ja oikea-aikaisen vahinkoturvan tulee mahdollistaa eläinlääketieteellisesti perustellun saneerauksen toteuttaminen alusta loppuun ilman, että maksuvalmiuden puute pakottaa tinkimään välttämättömistä toimenpiteistä.

Budjettirahoitteisen korvausmallin haasteet liittyvät ensinnäkin rahoituksen riittävyyteen ja korvausten ajoittamiseen useammalle vuodelle. Suomen julkinen talous on alijäämäinen ja valtion velkaantumisen odotetaan jatkuvan. Tämä edellyttää valtiolta mittavia sopeutustoimia tulevina vuosina. Julkisen talouden näkymät eivät luo pohjaa pysyvien ja määrältään pitkälti ennakoimattomien korvausvastuiden säätämiseen valtiolle. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Ruotsissa salmonellavahingot korvataan suoraan valtion talousarviosta. Siellä talousarvioon varataan vuosittain 4,8 miljoonaa euroa eläintautikorvauksiin, mukaan lukien

salmonellakorvaukset. Määräraha ei ole riittänyt viime vuosina, vaan sitä on jouduttu lisäämään vuosittain korvausten maksamiseksi. Esimerkiksi yhdelle kanalalle on jo maksettu yli 28 miljoonaa euroa korvauksia vuosina 2023—2025, ja korvauksia maksetaan edelleen samalle kanalalle samasta salmonellatapauksesta.

Asiantuntijakuulemisessa on laajalti tuotu esiin, että salmonellavahinkoihin liittyvien korvausten määrää ja siten korvauksiin tarvittavan määrärahan määrää on mahdotonta ennakoida. Tämä johtuu toisaalta tapausten lukumäärän vaihtelusta ja toisaalta korvausmäärien vaihtelusta, sillä korvaukset maksetaan todellisten menetysten perusteella, ja ne vaihtelevat sikalan koon ja tuotantosuunnan perusteella. Tältä osin salmonellavahinkoihin liittyvät korvaukset poikkeavat olennaisesti eläintautilain (76/2021) nojalla maksettavista korvauksista, jotka rahoitetaan valtion talousarviosta. Eläintautilain korvausten piiriin kuuluvia eläintauteja esiintyy erittäin harvoin tai ei koskaan. Lisäksi niiden taso on ollut maltillinen, eikä tautitapauksista ole muodostunut vuosittain toistuvaa, merkittävää korvausvastuuta.

Salmonellavahinkojen tapauksessa valtion talousarviosta rahoitettavan korvauksen tulee kattaa riittävän suuri osa kustannuksista, jotta nykytilaan saadaan esityksellä tavoiteltu muutos. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sikayrittäjien omavastuuosuudet ovat salmonellaryhmävakuutusten turvan heikennyttyä muodostuneet niin suuriksi, että yritysten riski päätyä konkurssiin salmonellan esiintyessä on huomattava. Jos korvaukset maksetaan valtion varoista, ongelman poistaminen edellyttää, että valtio korvaa huomattavan osan vahingoista ja sikayrittäjien omavastuuosuudet jäävät pieniksi. Edellä sanotusta seuraa, että valtion talousarvioon perustuvassa korvausmallissa haasteeksi muodostuvat vahinkojen vaikea ennakoitavuus niin kustannusten kuin ajallisen keston suhteen sekä riittävän määrärahan ja korvaustason varmistaminen pitkällä aikavälillä.

Valiokunta toteaa, että edellä mainittuihin haasteisiin pystytään vastaamaan esityksessä ehdotetun rahastomallin avulla. Siinä korvaukset rahoitetaan sikayrittäjiltä kerättävillä maksuilla, jolloin vuoden 2027 talousarvioehdotukseen suunnitellun kertaluonteisen 10 miljoonan euron pääomituksen jälkeen, salmonellavahinkorahastosta maksettavat korvaukset eivät rasita valtion taloutta. Vahinkomaksujen ja korvausten hallinnointi kuitenkin vaatii jonkin verran valtion resursseja. Kaiken kaikkiaan valiokunta ei pidä tarkoituksenmukaisena eikä valtion talouden kannalta kestävänä vaihtoehtona rahoittaa korvauksia valtion varoista. Valiokunnan käsityksen mukaan riskienhallintamallien vertailussa olennaista on mahdollisuus rahoittaa korvausjärjestelmä kokonaan sika-alan yrittäjiltä kerättävillä maksuilla. Toiseksi tavoitteena tulee valiokunnan käsityksen mukaan olla malli, jossa kerättävien maksujen ja maksettavien korvausten välillä vallitsee riippuvuus siten, että maksujen perusteet ovat läpinäkyviä ja ne kannustavat yrityksiä ennaltaehkäisevään salmonellan torjuntaan. Seuraavassa valiokunta arvioi saamansa selvityksen perusteella, onko korvausten rahoitus mahdollista järjestää kokonaan sika-alalta kerättävillä vahinkomaksuilla budjettitalouden piirissä käytettävissä olevilla vaihtoehdoilla.

Budjettitalouden piirissä keskeinen haaste liittyy sika-alan yrittäjiltä kerättävien maksujen tulouttamiseen valtiolle ja kohdentamiseen salmonellavahinkokorvauksiin. Valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 3 §:n mukaan valtion talousarvion laadinta perustuu bruttobudjetointiin, joten arviot vuotuisista tuloista ja määrärahat vuotuisiin menoihin pidetään

bruttomääräisinä toisistaan erillään niin, ettei menoja vähennetä tuloista eikä tuloja menoista. Nettobudjetointi voi mainitun lain 3 a §:n mukaan koskea vain tiettyjä pykälässä lueteltuja menoja, joihin salmonellavahinkojen korvaukset tai sitä vastaavat menot eivät lukeudu. Pykälän mukaan nettobudjetoinnissa ei myöskään voida ottaa tuloina huomioon veroja tai veronluonteisia maksuja. Valiokunta pitää perusteltuna saamaansa selvitystä, jonka mukaan nettobudjetointi ei siten tule kyseeseen vaihtoehtona luotaessa sika-alalle sellaista riskinhallintaratkaisua, jossa sika-alalla on vastuu ratkaisun rahoituksesta.

Veroon tai salmonellavahinkomaksun kaltaiseen veroluonteiseen maksuun perustuvassa toimintamallissa haasteet liittyvät siihen, että valtion verot ovat lähtökohtaisesti yleiskatteellisia, eikä niiden käyttötarkoitusta ole siten rajoitettu. Varsinaisia lakiin perustuvia korvamerkintöjä liittyy kuitenkin joihinkin viranomaisvalvontaa koskeviin valvontamaksuihin, jotka on budjetoitu luokkaan ”Muut veroluonteiset tulot”. Salmonellarahaston keskeiset tavoitteet liittyvät tehokkaan salmonellavalvonnan turvaamiseen, mutta kysymys ei ole edellä tarkoitetuista viranomaisvalvonnan maksuista. Valiokunta katsoo, että alan toimijoilta perittävät korvausmaksut tulee voida kanavoida täysimääräisinä korvauksiin. Muussa tapauksessa veroluonteisessa maksussa on kysymys ainoastaan salmonellavahinkovalvonnan kustannusten lisäksi käyttöönotettavasta uudesta kustannusrasitteesta alalle, joka jo nykyisellään kärsii vakavista kannattavuusongelmista.

Salmonellavahinkorahastomallissa tarkoituksena on varmistaa, että vahinkomaksujen suuruus vastaa keskimäärin rahastosta maksettavien korvausten tasoa. Jos keskimääräisten korvausten arvioidaan ylittävän rahastomaksujen kertymän, rahaston hallitus voi joko esittää rahastomaksujen korottamista tai antaa esityksiä toimenpiteistä, joilla vähennetään vahingoista maksettavia korvauksia. Kun rahaston pääoma ylittää 20 miljoonaa euroa, vahinkomaksujen periminen keskeytetään. Salmonellavahinkomaksujen hyväksyttävyyttä lisää mahdollisuus sitoa veroluonteiset erityismaksut ja alalle koituvat hyödyt toisiinsa. Tämä sitouttaa alaa maksujen oikea-aikaiseen ja täysimääräiseen suorittamiseen sekä tehokkaaseen salmonellan torjuntaan. Rahastomallin vahvuutena pidetään sitä, että se kannustaa yrityksiä huolehtimaan tehokkaista salmonellantorjuntatoimista, sillä alan toimijat voivat vaikuttaa maksuihin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan muissa maissa, esimerkiksi Alankomaissa, rahastoratkaisu on käytännössä johtanut tautitapausten vähenemiseen. Ei voida varmuudella sanoa, mistä tämä johtuu, mutta on mahdollista, että toimijat omilla toimillaan vähentävät riskejä taudinpurkausten esiintymiselle, jos taudinpurkausten esiintyminen johtaa maksujen nostamiseen.Valiokunta pitää tätä erittäin painavana rahastomallia puoltavana tekijänä.

Salmonellavahingoille on tyypillistä niiden vaikea ennakoitavuus sen suhteen, milloin niitä ilmenee, miten suuria kustannuksia niistä aiheutuu ja kuinka monelle vuodelle kustannukset jakaantuvat. Keskimääräinen vuotuinen korvausvastuu on kohtuudella arvioitavissa. Esityksessä ehdotetaan, että salmonellavahinkomaksu mitoitetaan juuri keskimääräisen vuotuisen korvausvastuun perusteella. Sen sijaan vuoden aikana toteutuvat korvausmenot eivät ole ennakoitavissa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan toteutuneiden korvausmenojen vuosittainen vaihtelu on ollut noin 2 ja 12 miljoonan euron välillä. Vuosittaisen vaihtelun taustalla on kaksi toisistaan riippumatonta tekijää. Ensinnäkin tartuntatapausten lukumäärä vaihtelee vuosittain. Yksittäisenä vuotena tapauksia voi olla useita tai ei yhtään. Lisäksi yksittäisen tapauksen korvausmeno vaihtelee huomattavasti sikalan koon ja tuotantosuunnan

mukaan, sillä korvaukset maksetaan todellisten menetysten perusteella. Kysymys voi tapauskohtaisesti olla myös suurista korvausmenoista, joita aiheutuu usean vuoden aikana. Erityisesti emakkosikaloiden saneeraukset muodostuvat hyvin kalliiksi. Yksittäisen tapauksen korvausmeno voi olla useita miljoonia euroja, ja esimerkiksi kahden suuren emakkosikalan samanaikainen tartunta voisi korvauskatosta huolimatta johtaa noin 15 miljoonan euron korvauksiin yhden vuoden aikana. Valiokunta katsoo, että mahdollinen vuotuisten menojen korkea määrä ja vaikea ennakoitavuus ovat tekijöitä, jotka vahvasti puoltavat rahastomalliin perustuvan vakuutusluonteisen ratkaisun käyttöä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan budjettitalouden keinojen soveltuvuutta arvioitaessa on nimenomaan tarkasteltava toteutuneiden korvausten vuosittaista vaihtelua, ei keskimääräisen vuotuisen korvausvastuun tasoa. Valiokunta pitää tätä loogisena lähtökohtana. Selvityksessä tarkastellaan sitä, tarjoavatko valtion talousarviomenettelyyn sisältyvät keinot sellaisia jouston mahdollisuuksia, joita korvausmäärärahojen sitominen useiksi vuosiksi ja vaikeasti ennakoitavan määräisenä edellyttää. Lisäksi on syytä arvioida, saadaanko korvauksiin tarvittavat määrärahat käyttöön vahinkotapauksissa sellaisessa ajassa, että sikayrittäjien ylivelkaantumista ja konkursseja voidaan välttää.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuotuisen kiinteän määrärahan varaaminen salmonellavahinkokorvauksiin ei ole käytännössä mahdollinen vaihtoehto, jos tavoitellaan sellaisia parannuksia nykytilaan, joita ehdotetussa rahastomallissa voidaan saavuttaa. Valtion talousarviosta annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan kiinteää määrärahaa ei saa ylittää eikä siirtää käytettäväksi varainhoitovuoden jälkeen. Lisätalousarviomenettelyä taas voidaan käyttää ainoastaan äkillisiin ja ennakoimattomiin menoihin. Valiokunnan käsityksen mukaan lisätalousarviomenettely ei sovellu sellaisiin lakisääteisiin menoihin, jotka ovat säännönmukaisesti vaikeasti ennakoitavia ja jotka edellyttäisivät jatkuvaa lisätalousarvion käyttöä. Kiinteä määräraha on käytettävä juuri sinä varainhoitovuonna, jolle se on myönnetty. Käyttämättä jäänyt osuus jää valtiolle vuoden päättyessä.

Valtion talousarviosta annetun lain 7 §:n 3 momentin mukaan myöskään siirtomäärärahaa ei saa ylittää, mutta sitä saadaan siirtää käytettäväksi sen mukaan kuin talousarviossa päätetään varainhoitovuoden jälkeen yhden tai kahden seuraavan varainhoitovuoden aikana. Siirtomäärärahoja käytetään tyypillisesti monivuotisten investointihankkeiden rahoittamiseen, sillä ne vähentävät tarvetta arvioida kokonaismenojen tarkkaa vuosittaista kohdentumista etukäteen. Lisäksi siirtomäärärahat soveltuvat hyvin sellaisiin harkinnanvaraisiin avustuksiin ja tukiin, joihin varat sidotaan tiettynä ajankohtana ja joiden maksatus toteutuu useamman vuoden aikana. Salmonellakorvauksiin varattavan määrärahan budjetointi siirtomäärärahaksi ei ole linjassa talousarvion laadintamääräyksen kanssa, koska menojen määräytymisperusteet perustuvat velvoittavaan lainsäädäntöön, eikä eduskunnalla ole vuosittaista talousarviopäätöstä tehdessä harkintavaltaa menon yksityiskohtaisen määrän tai maksatusajankohdan suhteen. Lisäksi enintään kolmen vuoden jakso ei riittäisi tasaamaan vaihtelua, jossa korvaustasot voisivat ylittää määrärahatason moninkertaisesti. Rahastomallissa pääomapuskuri ja rahastolle ehdotettu lainanottovaltuus ovat sen sijaan mitoitetut juuri äkillisten ja suurten menotarpeiden kattamiseen, mikä vastaa rahoituksen vakuutustyyppistä luonnetta.

Arviomäärärahaa käytetään sellaisiin budjetista rahoitettaviin lakisääteisiin menoihin, joiden tarkkaa määrää ei voida luotettavasti ennakoida etukäteen. Valtion talousarviosta annetun lain 7 §:n 2 momentin mukaan lupa arviomäärärahan ylittämiseen voidaan antaa, jos ylitys perustuu lakisääteiseen tarpeeseen eikä määrärahatarvetta ole mahdollista muutoin toteuttaa. Arviomäärärahaa ei saa siirtää käytettäväksi varainhoitovuoden jälkeen. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että arviomäärärahan osalta keskeiseksi ongelmaksi muodostuu määrärahan riittävä taso ja salmonellakorvausten oikea-aikainen maksaminen. Nykytilan keskeisenä ongelmana on se, että salmonellaryhmävakuutusten omavastuuosuudet ovat muodostuneet niin suuriksi, että yritysten riski päätyä konkurssiin salmonellan esiintyessä on huomattava. Jos korvausten maksamiseen käytetään arviomäärärahaa, uskottavan korvausjärjestelmän luominen edellyttää kattavaa valtion vastuuta korvausten rahoittamisesta. Kuten edellä on tuotu esiin, sika-alan oman rahoituksen suora kanavoiminen korvausjärjestelmään ei ole budjettiteknisesti mahdollista. Sikayrittäjien korkea omavastuu taas ei parantaisi olennaisesti nykyistä tilannetta. Korvausmenojen hallinnointi arviomäärärahaan perustuen ei anna mahdollisuutta rajoittaa valtion talousarviolle aiheutuvaa kustannuspainetta vakavassa tautitilanteessa, eikä se mahdollista sika-alan vastuuta salmonellakorvausten rahoittamisesta.

Lisätalousarvion käyttäminen arviomäärärahaan perustuvassa, valtiorahoitteisessa mallissa on mahdollista. Mahdollista on myös arviomäärärahan ylitys joko raha-asiainvaliokunnan luvalla tai valtiovarainministeriön lausunnon perusteella ylityksen suuruuden mukaan. Menettelynä arviomäärärahan ylittäminen lisätalousarviolla tai ylitysluvalla on olennaisesti raskaampi kuin ehdotettu rahastomalli, jossa salmonellavahinkorahastoon varataan jopa 20 miljoonaa euroa pääomaa äkillisiä suuria menotarpeita varten. Lisäksi rahastolle ehdotetaan lainanottovaltaa, joten mahdollista maksuvalmiusongelmaa voitaisiin hoitaa rahaston lainanotolla.

Talousarvion ulkopuolisten rahastojen etuina on yleisesti nähty niiden toiminnan itsenäisyys, varainkäytön joustavuus sekä mahdollisuus sitoa tietyt tulot ja menot toisiinsa. Erityisesti toiminnot, jotka edellyttävät varautumista määrältään huomattaviin ja vaikeasti ennakoitaviin, ehkä kokonaan toteutumatta jääviin menoihin, saattavat edellyttää rahaston perustamista. Myös huomattavien rahamäärien kerääminen tuleviin, ennakoitavissa oleviin tarpeisiin saattaa edellyttää rahastointia. (HE 1/1998 vp, s. 57 ja 139). Lisäksi salmonellavahinkorahaston kohdalla voidaan erityisesti painottaa rahaston nopeaa reagointikykyä verrattuna esimerkiksi lisätalousarviomenettelyyn. Valiokunta katsoo, että edellä mainitut edut saavutetaan esityksessä ehdotetun kaltaisen salmonellavahinkorahaston perustamisella. Näitä etuja ei saavuteta budjettitalouden piirissä käytettävissä olevilla vaihtoehdoilla.

Omassa kokonaisarviossaan, ministeriön selvityksen perusteella, valiokunta ei käytännössä näe muita ratkaisuja sikayrittäjien riskienhallintamallin järjestämiseksi kuin talousarvion ulkopuolisen rahaston perustaminen. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen ja asiantuntijakuulemisen perusteella käsityksenään, etteivät budjettitalouden piirissä olevat keinot sovellu salmonellavahinkojen johdosta maksettavien korvausten hallinnointiin. Niiden ei voida katsoa olevan riittäviä turvaamaan niitä vaatimuksia, joita salmonellan torjuntaa palvelevalle riskienhallintamallille asetetaan. Näitä vaatimuksia ovat vaikeasti ennakoitavien vahinkojen rahoituksen riittävän tasoinen ja nopea korvaaminen valtion varojen niukkuudesta, talousarviomenettelyn aikatauluista ja määrärahan käyttöä rajoittavista tekijöistä riippumatta

sekä erityisesti alan oman rahoituksen kanavoiminen riskienhallintaan ja kannustaminen salmonellavahinkojen torjuntaan. Valiokunta katsoi, että perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 49/2026 vp) jälkeen on perusteltua selvittää, ovatko edellä esitetyt hallituksen esitystä täydentävät ja yksityiskohtaisemmat perustelut siten riittäviä, että lakiehdotus salmonellavahinkorahaston perustamisesta voidaan käsitellä perustuslain 87 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.Valiokunta päätti pyytää asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon.

Maa-ja metsätalousvaliokunnan mietintöluonnoksesta antamassaan lausunnossa (PeVL 71/2026 vp) perustuslakivaliokunta arvioi budjettitalouden piiriin kuuluvien keinojen soveltuvuutta edellä olevan selvityksen ja asiantuntijakuulemisen pohjalta. Perustuslakivaliokunnan mukaan esityksen arvioinnissa on merkityksellistä se, ettei sääntelyn tarkoituksena oleva valtion budjettitalouden vastuulle tulevien korvausten määrän rajaaminen ole välttämättä oikeudellisesti täysin ongelmatonta budjettitalouden keinoilla. Vahinkomaksujen tulouttaminen valtion talousarvioon säätämällä nettobudjetoinnista ei vaikuta sinänsä olevan oikeudellisesti täysin poissuljettua, koska salmonellavahinkomaksujen ja maksettavien korvausten välillä olisi selvä yhteys. Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että salmonellavahinkomaksun suuruus on ehdotettu mitoitettavaksi keskimääräisen vuotuisen korvausmenon mukaan ja valtion vastuulle tulevien korvausten määrä voisi korvausmenojen vaihteluvälin vuoksi poiketa merkittävästi mitoituksen perusteena olevista maksutuloista. Perustuslakivaliokunnan mukaan salmonellavahinkomaksutulojen ja salmonellavahinkokorvausten välillä ei näin ollen vaikuta olevan riittävän välitöntä yhteyttä siihen, että nettobudjetoinnin käyttöä voitaisiin pitää perustuslain 84 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla mahdollisena.

Perustuslakivaliokunta arvioi lausunnossaan myös korvausmäärärahojen hallinnointiin soveltuvia keinoja. Sen käsityksen mukaan monivuotisen budjetoinnin tai siirtomäärärahojen käyttäminen eivät ole ehdotetussa sääntely-yhteydessä ongelmattomia keinoja ottaen huomioon selvitys vuotuisten korvausmenojen suuresta vaihteluvälistä, yksittäisten korvausmenojen toteutumisen yllättävyydestä ja yksittäisen menon mahdollisesta huomattavuudesta. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan monivuotisen budjetoinnin määrärahojen, siirtomäärärahan ja arviomäärärahan asianmukaisen realistisen suuruuden määrittäminen olisi ongelmallista ja saadun lisäselvityksen valossa edellä olevilla perusteilla voidaan arvioida, etteivät budjettitalouden keinot soveltuisi perustuslain esitöissä tarkoitetulla tavalla hyvin tehtävän hoitamiseen. (PeVL 71/2026 vp)

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota myös muihin talousarvion ulkopuolisen rahaston perustamisen edellytyksiin. Valtion pysyvän tehtävän hoitaminen saattaa ehdottomasti edellyttää rahaston perustamista silloin, kun tehtävän hoitamiseen liittyvien määrältään huomattavien menoerien toteutuminen on vaikeasti ennakoitavissa. Perustuslakivaliokunta katsoi edellytyksen täyttyvän salmonellavahinkorahaston tapauksessa. Sen saaman selvityksen mukaan vuosittain korvattavaksi tulevien salmonellavahinkojen määrä voisi vaihdella 1,6—12,5 miljoonan välillä. Hallituksen esityksen mukaan ottaen huomioon rahastosta maksettaviin korvauksiin liittyvät omavastuut ja korvauskatot, vuosittaisten korvausten ei arvioida huonossakaan tautitilanteessa ylittävän 15 miljoonaa vuodessa. Kuitenkin perustuslakivaliokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että yksittäisen vuoden korvausmeno voi nousta kymmeniin miljooniin euroihin, vaikka usean vuoden keskiarvo jäisi tätä olennaisesti maltillisemmaksi. Näin ollen

perustuslakivaliokunnan saamasta selvityksessä ei ole tullut täysin selvää kuvaa siitä, millaisiin korvausvastuisiin rahaston on tarkoitus kyetä vastaamaan ja miten nämä korvaukset rahoitetaan. (PeVL 71/2026 vp)

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen esityksen vaikutusarvioiden taustalla on keskenään erilaisia arvioita salmonellakustannusten vaihteluvälistä ja keskimääräisestä vuosittaisesta määrästä. Arvioihin vaikuttaa se, minkä aikavälin vahinkohistoriaa ja millaisia muita parametrejä simulaatioissa käytetään. Aikavälin valinnasta riippuu esimerkiksi se, miten 2010- ja 2020-lukujen vaihteessa esiintynyt suurempi tautitapausten kasvu painottuu mallinnuksilla saaduissa tuloksissa. Hallituksen esitykseen sisältyvät ehdotukset perustuvat sellaiseen Luonnonvarakeskuksen tekemään vuosina 2016—2025 esiintyneiden vahinkotapausten perusteella simuloituun rahaston maksuvastuita kuvaavaan korvauskertymään, jossa on huomioitu salmonellatapauksia koskevia tietoja jonkin verran pidemmältä aikaväliltä kuin Luonnonvarakeskuksen aiemmissa skenaarioissa ja jossa on lisäksi otettu huomioon viimeaikainen salmonellakustannusten ja sikamäärän laskeva trendi sekä jätetty huomioon ottamatta yksi poikkeava salmonellatapaus.

Selvityksen mukaan lakiehdotuksen pohjaksi valitun skenaarion perusteella todennäköisyys sille, että rahaston korvausvastuut yltäisivät 15 miljoonaan euroon vuodessa, on alle yhden prosentin. Toisen valmistelussa esillä olleen skenaarion mukaan vuosittainen korvaussumma voi nousta jopa yli 20 miljoonaan euroon. Jälkimmäisen skenaarion mukaan on 9 prosentin todennäköisyys sille, että vuoden korvausmenot ovat yli 13 miljoonaa euroa. Koska rahastoa koskevan valmistelun aikana on tehty useampia erilaisia mallinnuksia, joihin kaikkiin liittyy epävarmuuksia, eduskuntakäsittelyn yhteydessä on todettu, että rahaston korvausvastuu saattaisi hyvin epätodennäköisessä tilanteessa nousta 20-30 miljoonaan euroon vuodessa.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan (PeVL 71/2026 vp) huomiota siihen, että säädösperusteisesti rahaston korvausvastuiden rajaa ei ole sidottu rahastolla käytettävissä olevien varojen määrään. Esitykseen ei myöskään sisälly sääntelyä määrärahojen siirtämisestä talousarviosta rahastoon. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan esitystä onkin syytä sen perustelujen valossa tulkita siten, että ehdotetun 10 miljoonan euron talousarviosta osoitettavan rahastolle siirrettävän määrärahan on tarkoitus olla kertaluonteinen. Näin ollen rahastolla voisi olla perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan 20 miljoonan suuruinen pääoma, joka koostuisi käytännössä valtion alkupääomasta ja salmonellavahinkomaksuista kertyneestä pääomasta, sekä 10 miljoonaa 5 §:n mukaisesti otettua lainaa. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää selvitettynä, ettei lakiehdotus mahdollista sikasalmonellarahaston pääomittamista valtion talousarviosta rahaston tultua perustetuksi. Jos tulevaisuudessa tähän ilmenee tarvetta, ehdotus pääomittamista koskevaksi sääntelyksi on tuotava eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksellä.

Perustuslakivaliokunnan mukaan ei ole täysin selvää, miten rahaston korvausvastuiden kanssa on tarkoitus toimia siinä epätodennäköisessä tilanteessa, että korvausmeno ylittää jonakin vuonna 30 miljoonaa euroa. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen 25 §:n 1 momentin mukaan salmonellavahinkomaksun kantaminen aloitetaan uudelleen sen vuoden päätyttyä, jona järjestelmän pääoma on marraskuun viimeisenä päivänä alle 20 miljoonaa euroa. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan esityksellä pyritään siihen, että mahdolliset rahaston pääoman ylittävät korvaukset maksetaan salmonellavahinkomaksun keräämisellä. Kuitenkin

huomioiden 25 §:n 1 momentin mukainen sidottu määräaika maksun keräämisen uudelleen aloittamiseen rajoittaa ajallisesti tätä. Maa- ja metsätalousvaliokunnan on syytä arvioida vielä maksun uudelleen keräämisen aloittamista koskevan säännöksen muuttamista sellaisia tilanteita varten, jos rahaston vuotuiset korvausvastuut nousisivat yli rahaston pääoman. (PeVL 71/2026 vp)

Hallituksen esityksessä ja valiokunnan saamassa selvityksessä on arvioitu, että ehdotettu järjestelmä, johon sisältyy rahaston pääoman enimmäismäärä 20 miljoonaa euroa ja 10 miljoonan euron lainanottovaltuudet, on riittävä estämään rahaston joutuminen maksuvaikeuksiin. Selvityksen mukaan rahaston hallituksen keskeisenä tehtävänä on rahaston maksuvalmiuden turvaaminen seuraamalla korvauskertymää, rahaston pääoman kehitystä ja salmonellavahinkomaksujen kertymää. Rahaston hallitus arvioi, mikä on sellainen salmonellavahinkomaksujen taso, joka keskimäärin vastaa rahaston korvaus- ja maksuvastuita. Jos korvausvastuiden keskimääräinen vuosittainen taso kohoaa, tilanteeseen reagoidaan nostamalla salmonellavahinkomaksujen tasoa. Äkillisten ja tilapäisten maksuvalmiuteen liittyvien ongelmien ratkaisemiksi rahastolle ehdotetaan lainanottovaltuutta. Maksuvalmiuden turvaamiseksi pidemmällä aikavälillä rahaston hallitus voi edellä mainitun lisäksi arvioida, olisiko omavastuuosuuksia syytä nostaa tai korvauskattoa laskea. Maa- ja metsätalousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että kyse on lakisääteisistä korvauksista, joiden perusteiden muuttaminen edellä kuvatulla tavalla edellyttää, että eduskunnalle annetaan muutosehdotukset sisältävä hallituksen esitys.

Salmonellatapausten määrän kasvuun ja siitä aiheutuvaan salmonellavahinkorahaston korvausmenojen kasvuun puututaan myös salmonellan torjunnan keinoin. Jos tapausten lukumäärä kasvaa, Ruokaviraston tulee selvittää mahdollisia syitä muutokseen ja sitä, onko kyseisillä tiloilla noudatettu säännöksiä ja hallintopäätöksiä. Tarvittaessa Ruokavirasto voi esittää muutoksia salmonellatartuntojen torjuntaa koskevaan lakia alemman asteiseen sääntelyyn. Valiokunta kiinnittää myös huomiota lakiehdotuksen 18 §:n säännökseen, jonka mukaan oikeus salmonellarahastosta maksettavaan korvaukseen menetetään laiminlyönnin vakavuudesta riippuen kokonaan tai osittain, jos sikayrittäjä on laiminlyönyt salmonellan toteamisvuonna tai sitä edeltävien viiden vuoden aikana noudattaa eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annettua lakia (1061/2021) ja sen nojalla annettuja säännöksiä, eläintautilain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja eläinterveyttä koskevia säädöksiä sekä eräitä keskeisiä tuontia koskevia säännöksiä ja määräyksiä. Oikeus korvaukseen menetetään myös, jos sikayrittäjä on hankkiessaan sian tai muun omaisuuden tiennyt tai sikayrittäjän olisi olosuhteet huomioon ottaen pitänyt tietää, että eläin sairastaa tai kantaa salmonellaa tai että omaisuudessa on tartuntaa. Korvauksen epääminen mahdollisten laiminlyöntien johdosta perustuu EU:n valtiontukisääntöjen vaatimuksiin. Samalla se edistää osaltaan salmonellan torjuntaa, mikä hillitsee myös välillisesti korvausmäärien kasvua.

Edellä kuvatulla keinovalikoimalla voidaan lähtökohtaisesti ehkäistä rahaston ajautuminen maksuvaikeuksiin tapaus- ja korvausmäärän voimakkaan nousun takia ja siten turvata rahaston toiminnan jatkuvuutta. Kuitenkin teoriassa on mahdollista, että korvausmenot ylittävät 30 miljoonaa euroa ja rahasto ajautuu maksuvaikeuksiin. Näin ollen perustuslakivaliokunnan huoli sääntelykeinojen riittävyydestä on perusteltu. Maa- ja metsätalousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan on tarpeen muuttaa korvausten maksamista koskevaa säännöstä sen

selkiyttämiseksi, ettei rahaston mahdollinen likviditeettiongelma synnytä valtiolle velvollisuutta pääomittaa rahastoa talousarviosta tehtävillä ylimääräisillä määrärahasiirroilla.

Valiokunta ehdottaa, että salmonellavahinkokorvausten maksamista voidaan lykätä siihen saakka, kunnes rahaston maksuvalmius on maksuista kertyneiden varojen tai lainanoton myötä palautunut. Ehdotettu muutos ei johda korvausten maksamisen lykkääntymiseen kuin äärimmäisen poikkeuksellisessa tilanteessa. Vahinkotapahtuman sattuessa rahastosta maksetaan korvauksia joka tapauksessa tietyllä viiveellä. Esimerkiksi usein suuruudeltaan merkittävin korvauslaji eli saneerauskustannukset kertyvät vähitellen saneerauksen edetessä. Niiden osalta korvauksia saatetaan maksaa jopa yli vuoden kuluttua vahinkotapahtumasta. Tämä merkitsee sitä, että vahinkotapahtumat ja siihen liittyvät maksusuoritukset usein kohdistuvat eri kalenterivuosille. Siinä vaiheessa, kun tiettyä vahinkotapahtumaa koskevat korvaukset tulevat maksettaviksi, rahastoon on voinut kertyä jo osa seuraavan vuoden salmonellavahinkomaksuista. Tämä vähentää merkittävien lykkäysten tarvetta siinä tilanteessa, että yksittäiseen vuoteen osuisi poikkeuksellisen suuri määrä vahinkoja.

Mitä tulee perustuslakivaliokunnan mainitsemaan tilanteeseen, jossa rahaston 20 miljoonan euron pääomaraja on täyttynyt ja seuraava vuosi on suoraan ehdotetun lain nojalla maksuvapaavuosi, maksuvapaavuoden alkamiseen mennessä rahaston pääoma todennäköisesti ylittää 20 miljoonaa euroa. Näin on sen vuoksi, ettei pääomarajan ylittyminen vaikuta saman vuoden maksujen keräämiseen, vaan vahinkomaksut kerätään täysimääräisinä. Maksujen kerääminen keskeytetään vasta pääomarajan ylittymistä seuraavana vuonna. Esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa pääoma olisi tietyn vuoden alussa maksuvapaan vuoden alkaessa 22 miljoonaa euroa, pääoma ja lainat voisivat olla yhteensä 32 miljoonaa euroa. Alkava maksuvapaavuosi merkitsee sitä, että rahastoon kertyisi maksuja vasta seuraavana vuonna noin neljän miljoonan euron verran.

Jos rahaston varojen kertymistä koskevat säännöt ja lainanottovaltuudet osoittautuisivat tulevaisuudessa alimitoitetuiksi tai pääomarajan ylittymistä seuraavasta maksuvapaavuodesta aiheutuisi jossakin erittäin poikkeuksellisessa tilanteessa rahaston maksuvalmiusongelma ja tarve lykätä korvausten maksamista kohtuuttomasti, tilanteeseen voidaan reagoida antamalla eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esitys, jonka tarkoituksena on varmistaa rahaston maksuvalmius edellä kuvatuin keinoin tai mahdollistaa maksujen kerääminen maksuvapaavuodesta riippumatta. Valiokunta pitää mahdollisuutta vahinkokorvausten maksun lykkäämiseen tässä vaiheessa asianmukaisena ratkaisuna ottaen huomioon, ettei sika-alan itse rahoittama riskinhallintaratkaisu voi perustellusti rakentua ylimitoitettujen ja etupainotteisesti kerättävien vahinkomaksujen varaan ja että maksuvapaavuoden tarkoituksena on kannustaa sika-alan yrityksiä tehokkaaseen salmonellan torjuntaan ja siten salmonellavahinkojen minimoimiseen. Jos näistä kannustimista luovutaan, heikennetään niitä tärkeitä etuja, joita talousarvion ulkopuolisen rahaston perustamisella tavoitellaan.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Laki sika-alan salmonellavahinkorahastosta

2 luku. Salmonellavahinkomaksu

9 §. Salmonellavahinkomaksujen kantaminen ja korko. Lakiehdotuksen 9 §:n mukaan salmonellavahinkomaksu on suoritettava viimeistään eräpäivänä. Myöhässä suoritetulle salmonellavahinkomaksulle kertyy viivästyskorkoa, ja lisäksi salmonellavahinkomaksu on suoraan ulosottokelpoinen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan edellä mainittujen maksuvelvollisuutta tehostavien säännösten lisäksi on perusteltua sisällyttää lakiehdotukseen säännös, joka antaa mahdollisuuden estää täysimääräisen korvauksen maksaminen tilanteessa, jossa korvauksen saajalla on erääntyneitä salmonellavahinkomaksuja. Tällainen sääntely turvaa rahaston rahaoituspohjaa ja edistää maksuvelvollisten yhdenvertaista kohtelua.

Edellä sanotun perusteella valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 9 §:än uutta 4 momenttia, jonka mukaan Ruokavirastolla on mahdollisuus kuitata erääntyneet salmonellavahinkomaksusaatavat ja niille suoritettava viivästyskorko salmonellavahinkorahastosta maksettavasta korvauksesta.

3 luku. Salmonellasta aiheutuvien kustannusten ja menetysten korvaaminen

17 §. Korvaukseen oikeuttavia kustannuksia ja menetyksiä koskevat rajaukset. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi korvaukseen oikeuttavia kustannuksia ja menetyksiä koskevista rajoituksista. Hallituksen esityksen mukaan ehdotetut rajoitukset perustuvat keskeisesti maatalousalalla sovellettaviin valtiontukisääntöihin. Salmonellavahinkorahastosta maksettava korvaus on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 107 artiklassa tarkoitettua valtiontukea, joka täytyy ilmoittaa Euroopan komissiolle mainitun sopimuksen 108 artiklan 3 kohdan määräysten mukaisesti, jollei tukiohjelma täytä jonkin niin kutsutun ryhmäpoikkeusasetuksen vaatimuksia. Euroopan komissio tarkastelee sille etukäteen ilmoitettuja tukiohjelmia EU:n perussopimuksen ja eri toimialakohtaisten tai horisontaalisten valtiontuen suuntaviivojen perusteella arvioidakseen, soveltuuko tuki EU:n sisämarkkinoille. Ehdotetussa rahastojärjestelyssä on lähtökohtaisesti kyse maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden valtiontuesta annetuissa Euroopan unionin suuntaviivoissa (2022/C 485/01) tarkoitetusta tuesta eläintautien ennaltaehkäisystä, valvonnasta ja hävittämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen ja kyseisten eläintautien aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen (II osan1.2.1.3 jakson mukainen tuki).

Maatalousalalla sovellettavista EU:n valtiontukisäännöistä seuraa, ettei valtiontukea yleensä voida myöntää tiettyjen maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EU) 2022/2472 2 artiklan 59 kohdassa tarkoitetulle vaikeuksissa olevalle yritykselle. Edellä mainituissa suuntaviivoissa määrätään kuitenkin eräistä poikkeuksista. Lakiehdotuksen 17 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tukea voitaisiin maksaa myös vaikeuksissa olevalle yritykselle, jos vaikeuksiin joutuminen on johtunut nimenomaan korvauksen perusteena olevasta salmonellan taudinpurkauksesta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan mahdollisuus koskee lakiehdotuksen 10, 11, 14 ja 15 §:ssä tarkoitettua korvausta. Tällaista poikkeusta ei kuitenkaan ole mahdollista soveltaa lakiehdotuksen 13 §:ssä tarkoitettuun korvaukseen. Valiokunta ehdottaa tähän liittyen täsmennystä, jonka mukaan 10, 11 ja 14 §.ssä tarkoitettu korvaus maksetaan myös vaikeuksissa olevalle yritykselle, jos vaikeuksiin joutuminen on johtunut kyseisestä taudinpurkauksessa.

Vastaavin edellytyksin voidaan maksaa lakiehdotuksen 15 §:ssä tarkoitettua harkinnanvaraista lisäkorvausta katetuoton menetyksestä.

19 §. Korvauksista päättävä viranomainen ja korvausten hakeminen.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 71/2026 vp) johdosta ja tarkemmin edeltä ilmenevin perustein valiokunta ehdottaa pykälän 6 momenttiin säännöstä, jonka mukaan Ruokavirasto voi lykätä korvausten maksamista siihen saakka, kunnes rahaston maksuvalmius on maksuista kertyneiden varojen tai lainanoton myötä palautunut. Säännöksen tarkoituksena on varautua sellaiseen nykytiedon perusteella epätodennäköiseen tilanteeseen, jossa rahaston pääoma ja ehdotettu 10 miljoonan euron lainanottovaltuus eivät riitä turvaamaan rahaston maksuvalmiutta poikkeuksellisen suurten korvausmenojen edessä. Pykälän otsikkoon ehdotetaan tehtäväksi tätä vastaava täsmennys.

5 luku. Erinäiset säännökset

28 §. Muutoksenhaku. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi muutoksenhausta Ruokaviraston päätökseen, joka koskee salmonellavahinkomaksua. Pykälän 1 momentti koskee oikaisuvaatimuksen tekemistä. Valiokunta ehdottaa, että säännöstä täsmennetään siten, että oikaisuvaatimus ensivaiheen muutoksenhakukeinona koskee ainoastaan vahinkomaksua ja korvauksen myöntämistä. Sen sijaan korvauksen takaisinperintää tai valtion takautumisoikeutta koskevaan päätökseen voi hakea muutosta valittamalla 2 momentin säännösten mukaisesti hallinto-oikeuteen.

31 §. Voimaantulo. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotetun lain mukaisten korvausten maksamisen edellytyksenä on, että Euroopan komissio hyväksyy korvausjärjestelmään sisältyvän valtiontuen sisämarkkinoille soveltuvaksi. Näin ollen valiokunta ehdottaa voimaantulosäännöksen 1 momenttiin täsmennystä, jonka mukaaan ehdotetussa laissa tarkoitettua korvausta voidaan maksaa vasta sen jälkeen, kun Euroopan komissio on hyväksynyt tukiohjelman.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 101/2026 vp sisältyvän lakiehdotuksen.* ***(Valiokunnan muutosehdotukset)***

Valiokunnan mietintö MmVM 21/2026 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

sika-alan salmonellavahinkorahastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 87 §:ssä määrätyllä tavalla, säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala ja tarkoitus

Salmonellaa koskevan vahinkoturvan järjestämiseksi sikayrittäjiltä kerätään maksuja sika-alan salmonellavahinkorahastoon (*salmonellarahasto*).

Tässä laissa säädetään sikayrittäjille salmonellasta aiheutuvien kustannusten ja menetysten korvaamisesta salmonellarahastosta sekä salmonellarahaston toiminnasta ja varoista.

Tämän lain tarkoituksena on edistää salmonellariskin hallintaa maatalouden alkutuotannossa.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *sialla Sus scrofa* -lajiin kuuluvia eläimiä;

2) *sikayrittäjällä* maatalouden alkutuotannossa sikojen pitoa harjoittavaa, tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 ("*eläinterveyssäännöstö*") 4 artiklan 24 kohdassa tarkoitettua toimijaa;

3) *salmonellalla* eläintautilain (76/2021) 4 §:n nojalla valvottaviksi eläintaudeiksi luokiteltuja sioissa esiintyviä salmonellatartuntoja;

4) *eläinrekisterillä* eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetun lain (1069/2021) 30 §:ssä tarkoitettua eläimistä pidettävää rekisteriä;

5) *eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterillä* 4 kohdassa mainitussa pykälässä tarkoitettua eläintenpitäjistä ja pitopaikoista pidettävää rekisteriä;

6) *pitopaikalla* eläinterveyssäännöstön 4 artiklan 27 kohdassa tarkoitettua pitopaikkaa, ei kuitenkaan teurastamoa, pitopaikkaa, jossa ei pidetä muita sikoja kuin tarhattuja villisikoja, minisikoja tai mikrosikoja, sellaista pitopaikkaa, jossa ei edeltävää kalenterivuotta koskevien eläinrekisterin tietojen mukaan ole ollut vähintään 100 sikaa ainakin yhden kuukauden

ensimmäisenä päivänä, eikä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 täydentämisestä sukusolujen ja alkioiden pitopaikkojen hyväksymisen sekä tiettyjen pidettävien maaeläinten sukusolujen ja alkioiden unionin sisäisiin siirtoihin sovellettavien jäljitettävyyttä ja eläinterveyttä koskevien vaatimusten osalta annetussa komission delegoidussa asetuksessa (EU) 2020/686 tarkoitettua siemennesteen keräysasemaa ja eläintautilain 40 §:ssä tarkoitettua sperman keräysasemaa.

3 §

Salmonellarahaston hallinto

Salmonellarahasto on maa- ja metsätalousministeriön alainen valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Ministeriöllä on oikeus saada rahastolta tarvitsemansa tiedot ja selvitykset.

Maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy salmonellarahaston tulostavoitteet rahaston hallituksen esityksestä.

Ylintä päätösvaltaa salmonellarahastossa käyttää rahaston hallitus.

4 §

Salmonellarahaston varat ja niiden käyttötarkoitukset

Salmonellarahaston varat muodostuvat salmonellavahinkomaksuista, jotka tuloutetaan salmonellarahastoon. Salmonellarahaston varat muodostuvat lisäksi edellisiltä tilikausilta kertyneistä ylijäämistä sekä rahastosta maksettujen korvausten palautuksista niihin liittyvine korkoineen ja muine erineen. Salmonellarahaston varoihin voi kuulua lisäksi valtion talousarviosta siirrettyjä varoja sekä lahjoituksina tai vahingonkorvauksina saatuja varoja.

Salmonellarahaston varoja käytetään tässä laissa säädettyjen korvausten ja palkkioiden maksamiseen, rahaston velanhoitomenoihin sekä rahaston toiminnasta aiheutuviin rahaston hallituksen määrittelemiin välttämättömiin kustannuksiin.

Salmonellarahastolla ei ole oikeutta sijoittaa rahaston varoja.

5 §

Salmonellarahaston lainanotto

Salmonellarahasto voi valtioneuvoston luvalla ja sen hyväksymillä ehdoilla ottaa rahastosta maksettavien korvausten rahoittamista varten lainoja, joiden kokonaismäärä ei saa samanaikaisesti ylittää 10 miljoonaa euroa.

Valtio vastaa 1 momentissa tarkoitetuista lainoista.

Valtiokonttorin tehtävänä on järjestää 1 momentissa tarkoitettu lainanotto ja päättää lainanoton tarkemmista ehdoista sekä huolehtia muista salmonellarahaston lainanottoon kuuluvista toimenpiteistä.

2 luku

Salmonellavahinkomaksu

6 §

Maksuvelvollisuus ja salmonellavahinkomaksun suuruus

Sikayrittäjän on suoritettava vuosittain salmonellavahinkomaksu vastuullaan edellisenä vuonna olleiden pitopaikoissa pidettyjen lihasikojen ja porsaiden määrien perusteella.

Lihasioista muodostuva maksu lasketaan kertomalla lihasikaa kohden perittävä maksu, 2,50 euroa, sillä sikayrittäjän eläinmäärällä, joka oli eläinrekisterin tietojen mukaan edellisen kalenterivuoden aikana suurin yli kolmen ja alle kahdeksan kuukauden ikäisten lihasikojen määrä kuukauden ensimmäisenä päivänä.

Porsaista muodostuva maksu lasketaan kertomalla porsasta kohden perittävä maksu, 5,00 euroa, sillä sikayrittäjän eläinmäärällä, joka oli eläinrekisterin tietojen mukaan edellisen kalenterivuoden aikana suurin enintään kolmen kuukauden ikäisten porsaiden määrä kuukauden ensimmäisenä päivänä.

Salmonellavahinkomaksuna suoritetaan 2 ja 3 momentissa säädettyjen maksujen yhteenlaskettu määrä.

7 §

Maksuvelvollisuus toiminnan alkaessa ja päättyessä sekä sikayrittäjän vaihtuessa

Sikayrittäjän velvollisuus maksaa salmonellavahinkomaksua alkaa toiminnan aloittamista seuraavana kalenterivuonna.

Velvollisuus maksaa vuosittaista salmonellavahinkomaksua pitopaikassa pidettävistä sioista päättyy sen vuoden lopussa, jona pitopaikan toiminta on päättynyt ja pitopaikasta vastuussa oleva sikayrittäjä on tehnyt tästä eläinterveyssäännöstössä vaaditut ilmoitukset eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin sekä eläinrekisteriin.

Jos sikayrittäjä vaihtuu tai sen yritysmuoto muuttuu toiminnan jatkuessa, aiemman sikayrittäjän maksuvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona muutos on tapahtunut ja siitä on tehty eläinterveyssäännöstössä vaaditut ilmoitukset eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin sekä eläinrekisteriin. Tilalle tulleen sikayrittäjän maksuvelvollisuus alkaa tätä seuraavan vuoden alusta, ja salmonellavahinkomaksu suoritetaan ensimmäisenä täytenä toimintavuotena aiemman sikayrittäjän vastuulla edellisenä vuonna olleiden sikojen määrien perusteella.

8 §

Maksunkantoviranomainen

Salmonellavahinkomaksujen kantamisesta ja perinnästä vastaa Ruokavirasto.

9 §

Salmonellavahinkomaksujen kantaminen ja korko

Salmonellavahinkomaksu kannetaan kahdessa erässä. Maksu on maksettava viimeistään Ruokaviraston maksupäätöksessä määräämänä eräpäivänä. Ensimmäisen erän eräpäivän tulee olla viimeistään kesäkuun viimeisenä päivänä, ja jälkimmäisen erän eräpäivän tulee olla viimeistään lokakuun viimeisenä päivänä. Maksupäätös lähetetään maksuvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen eräpäivää.

Eräpäivän jälkeen suoritetulle salmonellavahinkomaksulle on maksettava viivästyskorkoa. Viivästyskoron laskemisesta säädetään veronlisäyksestä ja viivekorosta annetussa laissa (1556/1995).

Salmonellavahinkomaksun suorasta ulosottokelpoisuudesta ilman ulosottoperustetta säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Eräpäivän jälkeen maksamatta oleva salmonellavahinkomaksu viivästyskorkoineen voidaan periä siten, että se vähennetään maksuvelvolliselle sikayrittäjälle tämän lain perusteella maksettavasta korvauksesta. (Uusi 4 mom.)

3 luku

Salmonellasta aiheutuvien kustannusten ja menetysten korvaaminen

10 §

Korvaus lopetetuista sioista

Jos pitopaikassa pidettävissä sioissa todetaan salmonella, sikayrittäjällä on oikeus saada salmonellarahastosta korvaus sellaisista vastuullaan olleista salmonellan vuoksi lopetetuista tai teurastetuista sioista, joiden lopettaminen tai teurastaminen on Ruokaviraston ennen mainittujen toimenpiteiden suorittamista antaman lausunnon mukaan ollut taudintorjunnan kannalta perusteltua.

Korvauksena suoritetaan sian keskimääräinen käypä arvo vähennettynä 10 prosentin omavastuuosuudella.

Jos korvattavaa eläintä voidaan käyttää kokonaan tai osaksi hyödyksi, vähennetään ennen omavastuuosuuden laskemista keskimääräisestä käyvästä arvosta eläimen jäännöskäyttöarvo.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, korvausta ei makseta mini- tai mikrosiasta, tarhatusta villisiasta eikä vähintään kahdeksan kuukauden ikäisestä karjusta.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset keskimääräisen käyvän arvon määrittelystä.

11 §

Korvaus pitopaikan saneerauskustannuksista

Jos sikayrittäjän vastuulla olevassa sikojen pitopaikassa todetaan salmonella, salmonellarahastosta korvataan saneerauskustannuksina:

1) eläinten lopettamiseen, omaisuuden hävittämiseen sekä eläinsuojien puhdistukseen ja desinfektioon liittyvien toimenpiteiden ja tutkimusten suunnitteluun ja täytäntöönpanoon liittyvästä työstä aiheutuneet kustannukset;

2) 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyvistä laitteista ja välineistä sekä tarvikkeista ja aineista aiheutuneet kustannukset;

3) sellaiset tuotteet, aineet, tavarat, esineet ja rakenteet, jotka on ollut tehokkaan taudintorjunnan onnistumiseksi välttämätöntä hävittää tai käsitellä siten, että ne ovat vahingoittuneet tai muuttuneet käyttökelvottomiksi.

Pitopaikasta vastuussa olevalle sikayrittäjälle suoritetaan korvauksena aiheutuneet kustannukset vähennettyinä 10 prosentin omavastuuosuudella sekä hävitetyn tai vahingoittuneen omaisuuden käypä arvo vähennettynä vastaavalla omavastuuosuudella. Jos vahingoittunutta omaisuutta voidaan käyttää hyödyksi, sen käyvästä arvosta vähennetään ennen omavastuuosuuden laskemista jäännöskäyttöarvo.

Omavastuu on kuitenkin 20 prosenttia siinä tapauksessa, että on kulunut alle kaksi vuotta siitä, kun kokogenomisekvensoinnin perusteella samanlaista salmonellakantaa olevan salmonellatartunnan vuoksi pitopaikkaan eläintautilain nojalla kohdistettu taudin leviämisen estämistä koskeva päätös on kumottu.

12 §

Saneerauskustannusten korvaamisen edellytykset

Saneerauskustannuksina korvataan vain kustannukset, jotka ovat aiheutuneet vuoden kuluessa siitä, kun pitopaikan siat on lopetettu, tai, jos niitä ei lopeteta, kun salmonellan hävittämistoimenpiteisiin on ryhdytty. Määräaika on kuitenkin kaksi vuotta pitopaikassa, jossa pidetään porsivia emakoita.

Korvauksen maksamisen edellytyksenä on, että pitopaikan saneerausta varten on tehty saneeraussuunnitelma ja että suunnitelman tekijällä on sen tekoon soveltuva koulutus ja muilla keinoin saavutettu riittävä osaaminen.

Arvoltaan yli 10 000 euron suuruisesta saneeraukseen liittyvästä hankinnasta aiheutuneiden kustannusten korvaaminen edellyttää lisäksi, että hankinnasta on pyydetty tarkoituksenmukaisella tavalla hankinnan tarkoitukseen ja tavoitteisiin nähden riittävä määrä tarjouksia ja että tarjouksista on hyväksytty se, joka on ollut kokonaistaloudellisesti edullisin tai hinnaltaan halvin. Hankintaa ei saa jakaa eriin, osittaa, laskea poikkeuksellisin menetelmin tai keinotekoisesti yhdistellä toiseen hankintaan tarjousten pyytämisen välttämiseksi. Hankintaan liittyvistä vaatimuksista voidaan korvauksesta päätettäessä kuitenkin poiketa, jos voidaan muulla tavoin varmistua kustannusten kohtuullisuudesta.

Sellaisen henkilön tekemää työtä, joka on sikayrittäjän yrityksessä maatalousyrittäjän eläkelaissa (1280/2006) tarkoitettu maatalousyrittäjä, yrittäjän eläkelaissa (1272/2006) tarkoitettu yrittäjä tai mainituissa laeissa tarkoitettu tällaisen henkilön perheenjäsen taikka

kuuluu yrityksen henkilöstöön, voidaan korvata vain, jos sikayrittäjä pystyy osoittamaan pyydettyjen tarjousten tai maksamiaan palkkoja koskevien tietojen avulla tai muutoin, että salmonellarahastolta omasta työstä tai omien välineiden ja laitteiden käytöstä haettavan korvauksen laskentaperusteet ovat kohtuullisia eikä korvaus ylitä niitä kustannuksia, jotka olisivat aiheutuneet, jos työ olisi tilattu ulkopuoliselta palveluntarjoajalta.

Menettelystä julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa (1397/2016) säädetyt kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa säädetään mainitussa laissa.

13 §

Korvaus poistettaessa rakennus käytöstä

Jos pitopaikan rakennus, jossa sikoja pidetään, poistetaan kokonaan käytöstä ja käytöstä poistaminen on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon rakennuksen ikä ja muut ominaisuudet ja niistä johtuva riski kohtuuttoman suuriin saneerauskustannuksiin tai saneerauksen epäonnistumiseeni, voidaan 11 §:ssä tarkoitetun saneerauskustannusten korvauksen sijasta maksaa vakiomääräinen korvaus, johon sisältyvät korvaus rakennuksen jäännöskäyttöarvosta ja korvaus rakennuksen puhdistuksesta ja desinfioinnista.

Korvaus on 2 000 euroa rakennuksen emakkopaikkaa, 200 euroa rakennuksen lihasikapaikkaa sekä 100 euroa sellaisen välikasvattamona toimivan rakennuksen eläinpaikkaa kohden, jossa ei pidetä porsivia emakoita eikä kasvateta lihantuotantoa varten pidettäviä sikoja teurastusikäisiksi.

Korvaus voidaan maksaa vain, jos rakennuksen jäännöskäyttöarvo on enintään kaksi kertaa suurempi kuin vakiomääräinen korvaus. Edellytyksenä on lisäksi, että sikayrittäjä suorittaa rakennuksessa sellaisen puhdistuksen ja desinfioinnin, joka vähintään vaaditaan, jotta tyhjilleen jäävästä rakennuksesta ei aiheudu salmonellan leviämisen vaaraa.

Korvauksen maksaminen edellyttää, että sikayrittäjä esittää riittävän selvityksen 1 ja 3 momentissa säädettyjen edellytysten täyttymisestä ja että salmonellarahaston hallitus on antanut selvityksen perusteella lausunnon, jossa se katsoo edellytysten täyttyvän.

14 §

Kertakorvaus katetuoton menetyksestä

Jos pitopaikassa todetaan salmonella, eläimistä vastuussa olevalle sikayrittäjälle maksetaan salmonellarahastosta katemenetyksen korvauksena tuotannon keskeytyksen tai supistumisen kestosta tai vaikutuksista riippumaton kertakorvaus. Korvauksen edellytyksenä on kuitenkin, että sikayrittäjän tuotanto pitopaikassa jatkuu saneerauksen jälkeen.

Kertakorvauksen suuruus perustuu pitopaikan aiemmassa toiminnassa luovutettujen porsaiden ja lihasikojen määrään. Määrä lasketaan vahinkotapahtumaa edeltävien 12 peräkkäisen kalenterikuukauden muodostamalta viiteajanjaksolta, joka määritetään siten, että ajanjakson päättymisen jälkeen jää yksi kokonainen kalenterikuukausi ennen sitä ajankohtaa, jona pitopaikkaan on eläintautilain nojalla kohdistettu taudin leviämisen estämistä koskeva päätös. Määrä osoitetaan sikayrittäjällä olevien tositteiden tai muiden asiakirjojen perusteella. Ruokavirasto voi käyttää määrän varmistamisessa eläinrekisterin tietoja.

Kertakorvaus saadaan kertomalla 2 momentissa tarkoitettu eläinten määrä eläinkohtaisella korvauksella, joka on 4,5 prosenttia eläinten lopettamista tai, jos eläimiä ei lopeteta,

saneeraustoimenpiteiden aloittamista seuraavan kuukauden lihasian lihan keskimääräisestä tuottajahinnasta (euroina100 kilogrammaa kohden).

Poiketen siitä, mitä 3 momentissa säädetään, eläinkohtainen korvaus on kuitenkin:

1) 9 prosenttia 3 momentissa säädetystä hinnasta luovutettujen lihasikojen osalta silloin, kun pitopaikassa kasvatetaan lihasikoja teurastusikäisiksi vain itse tuotetuista porsaista;

2) 1,5 prosenttia 3 momentissa säädetystä hinnasta silloin, kun pitopaikka on välikasvattamo, jossa ei pidetä porsivia emakoita eikä kasvateta lihantuotantoa varten pidettäviä sikoja teurastusikäisiksi.

15 §

Lisäkorvaus katetuoton menetyksestä

Eläimistä vastuussa olevalle sikayrittäjälle voidaan maksaa lisäkorvaus 14 §:ssä säädetyn kertakorvauksen lisäksi, jos pitopaikassa pidetään porsivia emakoita ja jos pitopaikan toiminta on ollut salmonellan vuoksi keskeytyneenä tai olennaisesti supistunutta vielä sen jälkeen, kun eläintautilain nojalla tehdyn taudin leviämisen estämistä koskevan päätöksen antamisesta on kulunut yli vuosi. Korvauksen edellytyksenä on myös, että sikayrittäjän tuotanto pitopaikassa jatkuu saneerauksen jälkeen.

Lisäkorvaus saadaan kertomalla 14 §:n 2 momentissa tarkoitettu eläinten määrä eläinkohtaisella korvauksella, joka on 2,25 prosenttia eläinten lopettamista tai, jos eläimiä ei lopeteta, saneeraustoimenpiteiden aloittamista seuraavan kuukauden lihasian lihan keskimääräisestä tuottajahinnasta (euroina 100 kilogrammaa kohden).

Lisäkorvauksen maksaminen edellyttää, että sikayrittäjä esittää riittävän selvityksen 1 momentissa säädettyjen edellytysten täyttymisestä ja että salmonellarahaston hallitus on antanut selvityksen perusteella lausunnon, jossa se katsoo edellytysten täyttyvän.

16 §

Korvauksen enimmäismäärä

Yhdessä pitopaikassa sattuneesta vahinkotapahtumasta maksettavat korvaukset eivät voi ylittää pitopaikkakohtaista korvauskattoa.

Pitopaikkakohtainen korvauskatto saadaan laskemalla yhteen eläinpaikkakohtaiset korvauskatot, jotka ovat 4 000 euroa käytössä ollutta emakkopaikkaa ja 400 euroa käytössä ollutta lihasikapaikkaa kohden. Jos pitopaikassa ei ole käytössä emakoille ja lihasioille tarkoitettuja paikkoja, eläinpaikkakohtainen korvauskatto on 200 euroa käytössä ollutta porsaspaikkaa kohden. Pitopaikan tyypistä riippumatta korvauskattoon lasketaan lisäksi 400 euroa käytössä ollutta nuoren siitossian paikkaa kohden.

Jos tämän lain mukaan määräytyvät korvaukset ylittävät korvauskaton, ensisijaisesti maksetaan korvaus lopetetuista eläimistä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset käytössä olleiden emakko-, lihasika- ja porsaspaikkojen sekä nuoren siitossian paikkojen määrän määrittelystä.

17 §

Korvaukseen oikeuttavia kustannuksia ja menetyksiä koskevat rajaukset

Edellä 10 §:ssä tarkoitettua korvausta lopetetuista sioista, 11 §:ssä tarkoitettua korvausta hävitetyn tai vahingoittuneen omaisuuden käyvästä arvosta, 13 §:ssä tarkoitettua korvausta rakennuksen käytöstä poistamisesta taikka 14 tai 15 §:ssä tarkoitettua korvausta katetuoton menetyksestä ei makseta:

1) tiettyjen maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EU) 2022/2472 2 artiklan 59 kohdassa tarkoitetulle vaikeuksissa olevalle yritykselle, ellei ~~vaikeuksiin joutuminen johdu taudinpurkauksesta,~~kyse ole 10, 11, 14 tai 15 §:ssä tarkoitetusta korvauksesta ja vaikeuksiin joutuminen johtuu taudinpurkauksesta;

2) yritykselle, joka ei ole noudattanut eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta annetun lain (300/2001) 1 §:ssä tarkoitettua tuen takaisinperintäpäätöstä.

Korvauksen määrästä vähennetään samoista kustannuksista tai menetyksistä vakuutussopimuksen tai muun lain perusteella maksettavat korvaukset.

18 §

Korvauksen epääminen sikayrittäjän menettelyn perusteella

Oikeus salmonellarahastosta maksettavaan korvaukseen menetetään laiminlyönnin vakavuudesta riippuen kokonaan tai osittain, jos sikayrittäjä on salmonellan toteamisvuonna tai sitä edeltävien viiden vuoden aikana laiminlyönyt noudattaa eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annettua lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä, eläintautilain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja eläinterveyttä koskevia säädöksiä, eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annettua lakia (1277/2019) tai mainituilla laeilla täytäntöön pantuja Euroopan unionin säädöksiä taikka ilman viranomaisen myöntämää poikkeuslupaa jättänyt noudattamatta mainittujen säädösten nojalla tehtyä päätöstä.

Oikeus korvaukseen menetetään myös, jos sikayrittäjä on hankkiessaan sian tai muun omaisuuden tiennyt tai sikayrittäjän olisi olosuhteet huomioon ottaen pitänyt tietää, että eläin sairastaa tai kantaa salmonellaa tai että omaisuudessa on tartuntaa.

19 §

Korvauksista päättävä viranomainen sekä korvausten hakeminen ja maksaminen

Korvausten myöntämisestä päättää Ruokavirasto.

Korvauksia haetaan sähköisesti verkkopalvelussa. Korvausten käsittelyyn liittyvät tietoaineistot ovat osa ruokahallinnon tietovarannosta annetussa laissa (560/2021) tarkoitettua ruokahallinnon tietovarantoa. Hakijan tunnistamista koskevista vaatimuksista säädetään digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) 6 §:ssä.

Korvauksia on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kyseessä olevat kustannukset tai menetykset aiheuttaneet toimenpiteet on suoritettu. Katemenetysten korvauksia on haettava viimeistään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun eläintaudin leviämisen estämistä koskevan päätöksen voimassaolo on päättynyt. Erityisestä syystä voidaan määräajan jälkeenkin tehty hakemus ottaa käsiteltäväksi.

Hakemukseen on liitettävä riittävä selvitys kustannuksista ja vahingoista sekä korvausten maksamista koskevien edellytysten täyttymisestä.

Sikayrittäjä voi jakaa korvausta koskevan hakemuksensa useampaan osaan. Ruokavirasto kuitenkin maksaa sikayrittäjälle korvausta enintään kerran kalenterikuukaudessa, ellei Ruokavirasto katso olevan erityistä perusteltua syytä tätä tiheämmälle maksuvälille.

Jos rahaston varat eivät riitä korvauksen maksamiseen siihen oikeutetuille, Ruokavirasto voi lykätä maksamista siihen saakka, kunnes rahaston maksuvalmius on maksuista kertyneiden varojen tai lainanoton myötä palautunut. (Uusi 6 mom.)

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakemukseen liitettävän selvityksen sisällöstä. (HE:n 6 mom.)

20 §

Korvausten takaisinperintä ja valtion takautumisoikeus

Ruokaviraston on määrättävä korvaus maksettavaksi takaisin salmonellarahastoon sikayrittäjän menettelyn vakavuudesta riippuen kokonaan tai osaksi, jos sikayrittäjä on korvausta hakiessaan antanut vääriä tai harhaanjohtavia tietoja taikka salannut tietoja ja tällä menettelyllä on ollut vaikutusta korvauksen myöntämiseen.

Ruokaviraston on lisäksi velvoitettava sikayrittäjä, joka on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta aiheuttanut salmonellan leviämisen toisen sikayrittäjän omistamiin sikoihin, sikayrittäjän menettelyn vakavuudesta riippuen kokonaan tai osaksi korvaamaan salmonellarahastolle kustannukset ja korvaukset, jotka on tämän menettelyn seurauksena rahaston varoista korvattu. Korvausta voidaan sovitella, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi vahingon aiheuttajan varallisuusolot ja muut olosuhteet huomioon ottaen eikä taudin leviämistä ole aiheutettu tahallisesti.

Jos palautettavaa tai korvattavaa määrää ei makseta viimeistään Ruokaviraston asettamana eräpäivänä, rahastolle on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Palautettava tai korvattava määrä ja viivästyskorko ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa.

4 luku

Salmonellarahaston hallinto ja talous

21 §

Salmonellarahaston hallitus ja sihteeristö

Salmonellarahaston hallituksessa on puheenjohtajan lisäksi varapuheenjohtaja sekä vähintään viisi muuta jäsentä, joilla jokaisella on henkilökohtainen varajäsen. Puheenjohtaja on maa- ja metsätalousministeriöstä. Muiden jäsenten on edustettava sikayrittäjiä, sikojen teurastusta ja sianlihan jatkojalostusta harjoittavia yrityksiä sekä viranomaisia siten, että hallituksessa on sen tehtävien kannalta tarpeellinen asiantuntemus.

Maa- ja metsätalousministeriö nimittää hallituksen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä muut jäsenet ja varajäsenet kerrallaan kolmen vuoden toimikaudeksi. Maa- ja metsätalousministeriö vapauttaa hallituksen tai sen puheenjohtajan, varapuheenjohtajan, muun jäsenen taikka varajäsenen tehtävästään tämän pyynnöstä.

Salmonellarahastolla on oikeus käyttää Ruokaviraston käytössä olevia valtionhallinnon yhteisiä palveluita.

Salmonellarahastosta suoritetaan hallituksen puheenjohtajan ja muiden jäsenten palkkiot ja kustannusten korvaukset, joiden perusteet maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa.

Hallitus valitsee yhden tai useamman sihteerin, joiden tulee olla maa- ja metsätalousministeriön tai Ruokaviraston virkamiehiä.

22 §

Pysyvät asiantuntijat

Salmonellarahaston hallitus voi ottaa tehtäviensä hoidon tueksi yhden tai useamman pysyvän asiantuntijan, joka edustaa rahaston hallituksen tehtävien kannalta merkityksellistä asiantuntemusta.

Salmonellarahastosta suoritetaan pysyvien asiantuntijoiden palkkiot ja kustannusten korvaukset, joiden perusteet maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa.

Pysyvään asiantuntijaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Asiantuntijalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada salmonellarahaston hallitukselta tai sihteeriltä tehtävänsä hoitamista koskevat välttämättömät tiedot käyttöönsä. Asiantuntija on velvollinen pitämään salassa saamansa salassa pidettäviksi säädetyt tiedot.

23 §

Hallituksen tehtävät ja hallinnon järjestäminen

Salmonellarahaston hallituksen tehtävänä on:

1) vastata rahaston riittävästä maksuvalmiudesta;

2) päättää 5 §:ssä tarkoitetun valtuuden rajoissa rahaston lainanotosta;

3) päättää muista rahaston talouden ja toiminnan kannalta merkittävistä asioista, Ruokaviraston tehtäväksi tässä laissa säädettyjä päätöksiä lukuun ottamatta;
4) vahvistaa rahaston johtosääntö;
5) antaa lausunnot, joiden antaminen tässä laissa säädetään rahaston hallituksen tehtäväksi;
6) antaa tarvittaessa muita kuin 5 kohdassa tarkoitettuja lausuntoja ja tehdä aloitteita rahaston toimintaan liittyvissä asioissa;
7) päättää salmonellarahaston toiminta- ja taloussuunnitelmasta sekä tehdä maa- ja metsätalousministeriölle esitys rahaston tulostavoitteiksi;
8) hyväksyä ja allekirjoittaa salmonellarahaston tilinpäätös ja siihen kuuluva toimintakertomus sekä toimittaa se maa- ja metsätalousministeriölle;
9) hoitaa muut maa- ja metsätalousministeriön määräämät rahaston toimintaan liittyvät tehtävät.

Salmonellarahaston hallituksen tulee lisäksi esittää vähintään kolmen vuoden välein huhtikuun loppuun mennessä maa- ja metsätalousministeriölle arvionsa salmonellavahinkomaksujen tasosta, joka keskimäärin vastaa rahaston korvaus- ja maksuvastuita. Samassa yhteydessä hallituksen tulee esittää arvionsa 16 §:ssä tarkoitettujen pitopaikkakohtaisten korvauskattojen tasosta ottaen huomioon tapahtunut kustannuskehitys.

Salmonellarahaston hallintoa, kirjanpitoa ja maksuliikennettä hoitaa muilta kuin 1 ja 2 momentissa säädetyiltä osin Ruokavirasto.

24 §

Hallituksen päätösvaltaisuus ja asioiden ratkaiseminen

Hallitus kokoontuu puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan kutsusta. Kokous voidaan pitää ilman kokouspaikkaa sähköisessä toimintaympäristössä taikka siten, että jäsenet voivat osallistua valintansa mukaan paikan päällä tai soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa käyttämällä.

Hallitus on päätösvaltainen, kun kokoukseen osallistuu hallituksen puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä vähintään puolet muista jäsenistä tai varajäsenistä. Jäsenet voivat lisäksi yksimielisinä päättää siitä, että päätös hallitukselle kuuluvasta asiasta tehdään kokousta pitämättä.

Hallituksen päätökseksi tulee se kanta, jota enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee se kanta, jota hallituksen puheenjohtaja tai tämän poissa ollessa varapuheenjohtaja on kannattanut.

25 §

Pääomaraja

Vuosittaisen salmonellavahinkomaksun kantaminen keskeytetään sen vuoden lopussa, jona salmonellarahaston pääoma on marraskuun viimeisenä päivänä ylittänyt 20 miljoonaa euroa. Kantaminen aloitetaan uudelleen sen vuoden päätyttyä, jona järjestelmän pääoma on marraskuun viimeisenä päivänä alle 20 miljoonaa euroa.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta keskeytyksestä huolimatta vuosittainen salmonellavahinkomaksu kannetaan sikayrittäjiltä kuitenkin aina siltä kalenterivuodelta, jona sikayrittäjän maksuvelvollisuus 7 §:n 1 momentin mukaan alkaa.

26 §

Kirjanpito, maksuliikenne ja tilinpäätös

Salmonellarahaston kirjanpidosta, maksuliikkeestä, muusta laskentatoimesta ja tilinpäätöksestä säädetään valtion talousarviosta annetussa laissa (423/1988) ja sen nojalla annetuissa säädöksissä.

27 §

Tilintarkastus

Valtiontalouden tarkastusvirasto suorittaa vuosittain salmonellarahaston tilintarkastuksen.

Tilintarkastajien on tarkastettava salmonellarahaston hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Tilintarkastajien on annettava kultakin tilikaudelta tilintarkastuskertomus, jossa on erityisesti lausuttava:

1) siitä, onko tilinpäätös laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti;

2) siitä, antaako tilinpäätös oikeat ja riittävät tiedot rahaston toiminnan tuloksesta ja tuloksellisuudesta sekä sen taloudellisesta asemasta;

3) siitä, onko rahaston hallintoa ja toimintaa hoidettu sitä koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti;

4) tilinpäätöksen vahvistamisesta;

5) rahaston tuloksen käsittelystä rahaston hallituksen ehdottamalla tavalla.

Kun tilintarkastus on tehty, tilintarkastajien on tehtävä siitä tilinpäätökseen merkintä, jossa viitataan tilintarkastuskertomukseen sekä lausutaan siitä, onko tilinpäätös laadittu hyvän kirjanpitotavan mukaisesti.

Jos tilintarkastaja kesken tilikauden havaitsee merkittävää huomauttamista salmonellarahaston hallinnosta ja taloudesta, on asiasta viipymättä ilmoitettava rahaston hallitukselle ja maa- ja metsätalousministeriölle.

Salmonellarahaston hallituksen ja sihteeristön ja Ruokaviraston on tarvittaessa avustettava tilintarkastajaa tarkastuksen suorittamisessa.

5 luku

Erinäiset säännökset

28 §

Muutoksenhaku

Salmonellavahinkomaksua tai korvauksen myöntämistä koskevaan Ruokaviraston päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

29 §

Salmonellavahinkomaksua koskevan päätöksen viranomanomaisaloitteinen oikaisu

Jos sikayrittäjälle on virheen johdosta määrätty liikaa salmonellavahinkomaksua, Ruokaviraston on oikaistava maksupäätöstä, jollei asiaa ole valitukseen annetulla päätöksellä ratkaistu. Oikaisu sikayrittäjän hyväksi voidaan tehdä kolmen vuoden kuluessa maksuerän määräämistä seuraavan kalenterivuoden alusta.

Jos sikayrittäjälle on laskuvirheen tai siihen verrattavan erehdyksen vuoksi taikka sen johdosta, ettei asiaa ole joltakin osalta tutkittu, jäänyt määräämättä säädetty salmonellavahinkomaksu tai osa siitä, maksupäätös on oikaistava, jollei asiaa ole valitukseen annetulla päätöksellä ratkaistu. Oikaisu maksunsaajan hyväksi voidaan tehdä vuoden kuluessa sitä seuraavan kalenterivuoden alusta, jona maksu tai osa siitä määrättiin tai olisi pitänyt määrätä.

30 §

Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet

Ruokavirastolla ja salmonellarahaston hallituksella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada sikayrittäjältä tiedot, jotka ovat välttämättömiä salmonellavahinkomaksujen kantamista ja seurantaa koskevien 2 luvussa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi ja joita ei saada eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteristä tai eläinrekisteristä.

Ruokavirastolla ja salmonellarahaston hallituksella on oikeus saada sikayrittäjältä tiedot, jotka ovat välttämättömiä korvausten maksamista koskevien 3 luvussa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi ja joita ei saada sekä eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteristä tai eläinrekisteristä.

Tässä laissa tarkoitetulla toimivaltaisella viranomaisella ja salmonellarahaston hallituksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muulta viranomaiselta tai julkista tehtävää hoitavalta taholta sellaisia sikayrittäjää, tämän taloudellista asemaa, liike- tai ammattitoimintaa ja muuta salmonellavahinkomaksujen kantamisen tai korvausten maksamisen kannalta merkityksellistä olosuhdetta koskevia tietoja, jotka ovat välttämättömiä tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Ruokaviraston oikeuteen suorittaa sikayrittäjän toimintaan kohdistuva tarkastus sovelletaan, mitä valtionavustuslain (688/2001) 16 ja 17 §:ssä säädetään valtionapuviranomaisen tarkastusoikeudesta.

31 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan .. päivänä .. kuuta 20 . Tässä laissa säädettyjä korvauksia ei kuitenkaan voida maksaa ennen kuin Euroopan komissio on hyväksynyt tukijärjestelmän.

Sikayrittäjät, joilla on toimintaa tämän lain voimaantullessa, ovat velvollisia maksamaan lain voimaantulovuonna perittävän salmonellavahinkomaksun vastuullaan tämän lain voimaantuloa edeltävänä vuonna olleiden pitopaikoissa pidettyjen lihasikojen ja porsaiden määrien perusteella.

Ennen tämän lain voimaantuloa sattuneista taudinpurkauksista aiheutuneiden kustannusten ja menetysten korvaamiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Valiokunnan mietintö MmVM 21/2026 vp

_____

Helsingissä 19.11.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ritva Elomaa ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola